

Právní způsobilost a opatrovnictví

JUDr. Dana Kořínková

Potřeby člověka se sníženou schopností správně se rozhodovat

Právní úprava sleduje ochranu v různých situacích

- pomoc/zastoupení při realizaci právních úkonů
- ochrana majetku, aj. zájmů, pokud člověk není schopen je sám kontrolovat
- ochrana před nevýhodnými úkony

autor

Tradiční pojetí X nové koncepty

Reformy opatrovnických systémů

- Přejít od klasického pojetí opatrovnictví – náhradní rozhodování (římské právo – 20.stol.)
 - Zasahuje se do způsobilosti k právním úkonům – soud omezí nebo zbaví způsobilosti (zásah do integrity)
 - Ustanoví se opatrovník, který jedná jménem opatrovance
- K novému konceptu – podpora při rozhodování
 - Zůstává plná způsobilost k právním úkonům
 - Poskytuje se podpora, na smluvním základě

společnost pro změnu

Nový přístup k lidem se ZP

- Úmluva o právech osob se zdravotním postižením
 - Osoby se ZP - osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.
- Současné politiky na úrovni celosvětové (OSN), Evropské (ES, RE), i národní (ČR) jsou založeny na tomto přístupu

společnost pro změnu

Dosavadní rámec v ČR

Právní předpisy a dokumenty k právní způsobilosti

Závazné

- Listina základních práv a svobod
- zákony ČR (OZ)

Koncepční

- Doporučení Výboru ministrů R (99) 4 členským státům ohledně právní ochrany dospělých lidí s omezenou způsobilostí k právním úkonům v rámci Rady Evropy

autor

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, upravuje:

- Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti (**právní subjektivita**, § 7 OZ)

Vzniká narozením, zaniká smrtí. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé. **Nemůže být omezena.**

- Způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony **nabývat práv** a brát na sebe povinnosti (**způsobilost k právním úkonům**, §8 a §9 OZ)

Vzniká v plném rozsahu zletilostí (18 let). Nezletilí mají způsobilost k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. **Může být rozhodnutím soudu omezena.**

- **Omezení způsobilosti k právním úkonům a její vrácení** (§ 10 OZ)

autor

Způsobilost mít práva (právní subjektivita)

= schopnost mít práva nebo povinnosti

- i člověk zbavený způsobilosti k právním úkonům je způsobilý mít práva, nelze nikoho zbavit právní subjektivity
- čl. 5 LPS : „Každý je způsobilý mít práva.“
- čl. 11 LPS: „Každý má právo vlastnit majetek.“
- Se svým majetkem může fakticky nakládat, užívat jej, spotřebovat, zničit. (Majetek může osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům nabyt např. dědictvím, dávkou sociální péče, mzdou za svou práci)
- Čl. 26 LPS: „Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací.“
- Má nárok na mzdu za svoji práci

Quip
společnost pro změnu

autor

Právní úkon a způsobilost k právním úkonům

Základní pojem: právní úkon

= projev vůle, kterým fyzická osoba zakládá, mění nebo ruší svá práva nebo povinnosti.

- písemný
- ústní - výslovný (vyjádřený slovně, nákup v obchodě)
- nevýslovný (např. přikývnutím, nebo jen strpením něčeho, nákup v samoobsluze)

Způsobilost k právním úkonům

= schopnost fyzické osoby vlastním jednáním svá práva nebo povinnosti zakládat

Quip
společnost pro změnu

autor

Důvody pro omezení a zbavení způsobilosti k právním úkonům

- Soud **omezí** způsobilost k právním úkonům, jestliže osoba trpí duševní poruchou (duševní onemocnění, mentální retardace), která není jen přechodná, a jestliže v důsledku této duševní poruchy je osoba schopna činit **jen některé právní úkony**.
- Jestliže fyzická osoba trpí duševní poruchou, v jejímž důsledku **není vůbec schopna činit právní úkony**, soud ji způsobilosti k právním úkonům zcela **zbaví**.

společnost pro změnu

autor

Nový právní rámec v ČR – Úmluva OSN

- Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (2006, ČR podepsala 2007, ratifikována 29.9.2009, publikována ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 10/2010, 12.2.2010)
- **Čl. 12 Rovnost před zákonem**
 - Osoby se ZP mají, na rovnoprávném základě s ostatními, právní způsobilost ve všech oblastech života;
 - Státy lidem se ZP zajistí přístup k asistenci, kterou mohou pro uplatnění této právní způsobilosti potřebovat.

společnost pro změnu

Rekodifikace občanského práva v ČR

- Od 90. let při MS komise pro rekodifikaci občanského práva, věcný záměr schválen 2001
- 2008 předložen veřejnosti k připomínkám návrh nového občanského zákoníku – nezohledňoval relevantní mezinárodní dokumenty (Úmluva, Doporučení RE o právní ochr. dospělých s omezenou způsobilostí)
- zapojily se NNO hájící práva lidí s duševním postižením (MDAC, LLP, QUIP, Kolumbus, Self Help, Proutek, Poradny pro občanství, Centrum adiktologie, FOKUS Praha, atd.)

Nové prvky v návrhu OZ

Předběžné prohlášení

- V očekávání vlastní nezpůsobilosti může člověk projevit vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem nebo určitou osobou, nebo aby se stala jeho opatrovníkem.

Nápomoc při rozhodování

- Dohoda s podpůrcem, možnost více podpůrců, schvaluje ji soud,

Zastoupení členem domácnosti

- Schvaluje soud, běžné záležitosti

Nové prvky v návrhu OZ

- Je možné pouze omezení způsobilosti, zbavení není jako možnost
- Člověk může vždy samostatně jednat v drobných záležitostech
- Povinnost opatrovníka komunikovat s opatrovancem a zjišťovat jeho názory a přání a jednat pokud možno v souladu s nimi
- Automatický zánik zbavení způsobilosti je řešen v přechodných ustanoveních

Současná situace

- Praxe je často mnohem restriktivnější než platná právní úprava
- Stávající právní úpravu je možné a žádoucí aplikovat tak, aby byla respektována všechna práva člověka s duševním postižením
 - zejm. LPS a mezinárodní dokumenty, kterými je ČR vázána

Děkuji za pozornost

Quip – Společnost pro změnu

Sídlo: Na Bateriích 57/505, 162 00 Praha 6
Kancelář: Studentská 3, 160 00 Praha 6
Tel./fax: +420 233 322 319
e-mail: info@kvalitavpraxi.cz
www.kvalitavpraxi.cz

Quip
společnost pro změnu

autor

Konference „Od omezení k možnostem“ Kutná Hora, 1.4.2010

eea grants
iceland lichtenstein norway

norway grants

Nves nadace rozvoje občanské společnosti

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

Quip
společnost pro změnu